KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

EDITOR

Assoc. Prof. Dr. Hasan KIZILDAĞ

Year: 11 Number: 47 - June 2026
ISSN: 2149-9225

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

EDİTÖR/EDITOR IN CHIEF/ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Doç. Dr. Hasan KIZILDAĞ

E-mail: kesitakademi@gmail.com

Web: www.kesitakademi.com

ISSN: 2149-9225

Firat University Faculty of Education Department of Turkish Education Elazig-TÜRKİYE

Ondokuz Mayis University Humanities and Social Sciences Faculty Department of Turkish Language and Literature Samsun-TÜRKİYE

ИССН: 2149-9225

Фиратский Университет, Факультет ОбразованияТурецкий Образования Департамент Элазиг-ТУРЦИЯ

Факультет гуманитарных и социальных наук Университета Ондокуз Майис Кафедра турецкого языка и литературы Самсун-ТУРЦИЯ

25/06/2026

Yıl/Year/Год: 12, Sayı/Number/Номер: 47, Haziran/June/Июнь 2026

DERGİ YÖNETİMİ/JOURNAL ADMINISTRATION/УПРАВЛЕНИЕ ЖУРНАЛА

EDİTÖR/EDITOR IN CHIEF/ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Doç. Dr. Hasan KIZILDAĞ

EDİTÖRLER KURULU/EDITORIAL BOARD/РЕДКОЛЛЕГИЯ

Prof. Dr. Sedat Cereci-Mustafa Kemal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Orhan Küçük-Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Nuri Gömleksiz-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hanife Nalan Genç-Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Fulya Topçuoğlu Ünal-Kütahya Dumlupınar Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Esra Dereli-Eskişehir Osmangazi Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Damla Bulut-Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Bülent Kırmızı-Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ali Haydar Şar-Sakarya Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Tofiq Abdühasanli-Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi-Azerbaycan
Prof. Dr. Leyla Gadyiveya-Dağıstan Devlet Üniversitesi-Rusya
Prof. Dr. Naci Şahin-Bozok Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Yasin Doğan-Pamukkale Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Uğur Abakay-Gaziantep Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Turgay Bucak-Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Meltem Akın Köstereliоğlu-Amasya Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Mehmet Gürlek-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. İlker Köstereliоğlu-Amasya Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Hatice Güngör Seyhan-Sivas Cumhuriyet Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Fazıl Karahan-Pamukkale Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Fatih Özek Fırat Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Emre Özşahin-Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Çağatay Benhur-Selçuk Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Cemile Zehra Köroğlu-Uşak Üniversitesi-Türkiye
Dr. Suzana Canhasi-Piriştine Üniversitesi-Kosova
Doç. Dr. Liailia Ihsanovna Mingazova-Kazan Federal Üniversitesi-Rusya
Doç. Dr. Kulzhanova Bakytgul-Kazakistan Milli Üniversitesi-Kazakistan
Dr. Öğr. Üyesi Yeliz Yeşil- Trakya Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Ali Köroğlu-Uşak Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aslı Sağıroğlu Arslan-Erciyes Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi A. Nurdan Tümbek Tekeoğlu-İstanbul Ticaret Üniversitesi-Türkiye
Dr. Menent Shukrieva-Shumen Üniversitesi-Bulgaristan
Dr. Julia Bartha-Debrecen Üniversitesi-Macaristan
Dr. Ahmet Şükrü Somuncu-Türkiye
Dr. Guzalıya Khazieva-Tataristan Bilimler Akademisi-Rusya
Dr. Kuttusi Zorlu-Ardahan Üniversitesi-Türkiye
Dr. Elbrus Veliyev-Nahçıvan Devlet Üniversitesi-Azerbaycan
Dr. Bulat Sıbgatov-Tataristan Bilimler Akademisi-Rusya
Dr. Rahil Necefov-Azerbaycan Milli İlimler Akademisi-Azerbaycan
Dr. Öğr. Üyesi Alireza Zadeghan-Tebriz Üniversitesi-İran
Dr. Öğr. Üyesi Fatima Hocin-Üsküp Blaje Koneski Filoloji Fakültesi-Makedonya
Dr. Havva Tok Yıldız-Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye

KAYNAKÇA EDİTÖRÜ/ REFERENCES EDITOR/ РЕДАКТОР ССЫЛОК
Bahtı Gül Kartal-Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye
YABANCI DİL EDİTÖRLERİ/EDITORS FOR FOREIGN LANGUAGE/РЕДАКТОРЫ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ
Almanca/German/Германский
Doç. Dr. Şenay Kayğın-Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Seval Karacabey-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aykut Haldan-Trakya Üniversitesi-Türkiye
Rusça/ Russian/Русский
Doç. Dr. Reyhan Çelik-Akdeniz Üniversitesi-Türkiye
Arapça/Arabic/Арабский
Dr. Öğr. Üyesi Mürüvvet Türken Çakır-Mardin Artuklu Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. İsmail Bayer-Artvin Çoruh Üniversitesi-Türkiye
Fransızca/French/Французский Язык
Dr. Öğr. Üyesi Zühre Yılmaz Güngör-Anadolu Üniversitesi-Türkiye
Öğr. Gör. Senem Seda Şahenk Erkan-Marmara Üniversitesi-Türkiye
İngilizce/English/Английский
Dr. Öğr. Üyesi Özge Gümüş-Adıyaman Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öznur Yemez-Selçuk Üniversitesi-Türkiye
Türkçe/Turkish/Турецкий
Doç. Dr. Fatih Özek Fırat Üniversitesi-Türkiye

İNDEKS SORUMLUSU/PRINCIPAL OF INDEXING/СПЕЦИАЛИСТ ПО ИНДЕКСАЦИИ
Dr. Hasan KIZILDAĞ Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye

GRAFİK TASARIM/ GRAPHIC DESIGN/ГРАФИЧЕСКИЙ ДИЗАЙН
ASOS Yayınları -Türkiye

YAZI İŞLERİ SORUMLUSU/EDITORIAL OFFICER/СОТРУДНИК РЕДАКЦИИ
ASOS Yayınları -Türkiye

DANIŞMA KURULU/ADVISORY BOARD/КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ СОВЕТ
Prof. Dr. Hayati Develi-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. İbrahim Kavaz-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Musa Duman-Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hülya Argunşah-Erciyes Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ömür Ceylan-İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Özkan-Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Argunşah-Erciyes Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Abdullah Uçman-İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Çiçekler-İstanbul Medeniyet Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Günay Karaağaç-Ardahan Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Hanife Nalan Genç-Ondokuz Mayıs Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. İsmail Bekçi-Süleyman Demirel Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Nuri Gömleksiz-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Sedat Cereci-Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Muhittin Eliaçık-Kırıkkale Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Tarık Özcan-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Nadir İlhan-Ahi Evran Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Vedat Çınar-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Cihan Işıkhan-Dokuz Eylül Üniversitesi-Türkiye

Prof. Dr. Tofiq Abdühasanli-Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi-Azerbaycan
Prof. Dr. Mustafa Bulat-Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. İsa Eliri-Kırıkkale Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Murat Sunkar-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Bahir Selçuk-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Engin Öner-Van Yüzüncüyıl Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Nedim Bakırcı-Ömer Halis Demir Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Mehmet Güneş-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Gülay Karşıcı-Marmara Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Süleyman Can-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Prof. Dr. Ganire Hüseynova-Erciyes Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Ergün Serindağ-Çukurova Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Esin Ozansoy-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. İrfan Kalaycı-İnönü Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Hüsamettin Karataş-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Beşir Mustafayev-Siirt Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Leyla Gadyiveya-Dağıstan Devlet Üniversitesi-Rusya
Doç. Dr. Ayşe Derya Kahraman-İstanbul Üniversitesi-Türkiye
Prof. Dr. Fatih Özek-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Önder Yağmur-Atatürk Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Turan Sinan-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Doç. Dr. Liailia Ihsanovna Mingazova-Kazan Federal Üniversitesi-Rusya
Doç. Dr. Kulzhanova Bakytgul-Kazakistan Milli Üniversitesi-Kazakistan
Dr. Rahil Necefov-Azerbaycan Milli İlimler Akademisi-Azerbaycan
Doç. Dr. İnci Bilgin Tekin-Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tahir Çelikbağ-Fırat Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Celal Aslan-Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sevgi Sümerli Sarıgül - Kayseri Üniversitesi-Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Alireza Zadeghan-Tebriz Üniversitesi-İran
Dr. Öğr. Üyesi Fatima Hocin-Üsküp Blaje Koneski Filoloji Fakültesi-Makedonya
Dr. Guzalıya Khazieva-Tataristan Bilimler Akademisi-Rusya
Dr. Bulat Sıbgatov-Tataristan Bilimler Akademisi-Rusya
Dr. Elbrus Veliyev-Nahçıvan Devlet Üniversitesi-Azerbaycan
Dr. Suzana Canhasi-Piriştine Üniversitesi-Kosova
Dr. Menent Shukrieva-Shumen Üniversitesi-Bulgaristan
Dr. Julia Bartha-Debrecen Üniversitesi-Macaristan

DIŞ TEMSİLCİLER / REPRESENTATIVE OF FOREIGN COUNTRY/ПРЕДСТАВИТЕЛЬ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Dr. Menent Shukrieva-Shumen Üniversitesi-Bulgaristan
Dr. Guzalıya Khazieva-Tataristan Bilimler Akademisi-Rusya
Dr. Elbrus Veliyev-Nahçıvan Devlet Üniversitesi-Azerbaycan
Dr. Öğr. Üyesi Alireza Zadeghan-Tebriz Üniversitesi-İran
Dr. Öğr. Üyesi Fatima Hocin-Üsküp Blaje Koneski Filoloji Fakültesi-Makedonya
Doç. Dr. Kulzhanova Bakytgul-Kazakistan Milli Üniversitesi-Kazakistan
Dr. Suzana Canhasi-Piriştine Üniversitesi-Kosova
Dr. Öğr. Üyesi Alireza Zadeghan-Tebriz Üniversitesi-İran

KESİT AKADEMİ DERGİSİ

ISSN: 2149-9225

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 – 9225
Yıl/Year: 12
Sayı/Number: 47
Haziran/June 2026

ИССН: 2149-9225
Год: 12
Число: 47
Июнь 2026

İÇİNDEKİLER-CONTENTS-СОДЕРЖАНИЕ

7-11 Yaş Dönemi Çocuklarda Namaz Bilinci Oluşturma ve David R. Krathwohl Duyuşsal Alan Taksonomisi Üzerinden Örneklendirme

1-17

Building Awareness of Prayer in Children Aged 7-11 and Illustrating it Through David R. Krathwohl's Taxonomy of Affective Domains

Mustafa ÇOBAN-Hatice DAŞKAFA

Hatt-ı Müdafaadan Sath-ı Müdafaaya: Sakarya Meydan Muharebesi'nin Askerî Coğrafya Analizi

18-84

From Line Defense to Area Defense: A Military Geography Analysis of the Battle of Sakarya

Murat ÇINAR

Latin Harfli Tarihî Metinlerin Yapay Zekâ Araçlarıyla Günümüz Türkçesine Aktarılması

85-104

Translating Historical Texts Written in the Latin Alphabet into Modern Turkish Using Artificial Intelligence Tools

Ahmet KAYASANDIK

Müzikte Sessizliğin Ontolojik, Estetik, Toplumsal ve Yapısal Katmanları Üzerine Bir Araştırma

105-117

An Investigation into the Ontological, Aesthetic, Social, and Structural Layers of Silence in Music

Barış KARABULUT

Edebî Zevki Besleyen Muhît: Salih Sâim'in Mahfûzât-ı Edebîyye'sinde Edebî Çevre

118-138

The Environment That Nurtures Literary Taste: The Literary Circle in Salih Sâim's Mahfûzât-ı Edebîyye

Mehmet ÜNAL

Antik Mitolojiden Modern Spora: Tanrılar, Ritüeller ve Sembolik Süreklilik

139-154

From Ancient Mythology to Modern Sport: Gods, Rituals, and Symbolic Continuity

Erol DOĞAN

Coğrafi Bir Olgu Olarak Veri Merkezleri
155-205
Data Centers as a Geographical Phenomenon
Muhammed ORAL

Savaşı Bitiren Sinek'te Savaş ve Barışın Sembolik İnşası: Çocuk Edebiyatında Sineğin Yeniden Yorumu
206-220
The Symbolic Construction of War and Peace in The Fly That Ended the War: The Reinterpretation of the Fly in Children's Literature
Zeynep KÖSTELOĞLU ELBASAN

Tanıdık Olanın Yabancılaşması: Lola Dupré'nin Deformatif Sanatı Üzerine Bir Analiz
221-244
The Alienation of the Familiar: An Analysis of Lola Dupré's Deformative Art
Berna KILIÇOĞLU

Kahramanmaraş ve Çevre İllerinde Yer Alan Dokumalarda Görülen Aile Temalı Motifler Üzerine Bilimsel Bir İnceleme
245-268
A Scientific Study on Family-Themed Motifs Seen in Weavings in Kahramanmaraş and Surrounding Provinces
Mustafa Oğuz GÖK

On Kawara'nın Yapıtlarının Zamanı Belgeleme Pratiği Üzerinden Fark ve Tekrar Kavramları Bağlamında İncelenmesi: Bugün Serisi ve Bir Milyon Yıl Yapıtları
269-281
An Examination of on Kawara's Works in the Context of the Concepts of Difference and Repetition Through His Practice of Documenting Time: The Today Series and One Million Years
Sevde YALÇIN-Ayça TUFAN BAKNALI

Müzikal Film Geleneğinde Renk Tasarımı ve Yönetmen Üslubu: Cherbourg Şemsiyeleri ve La La Land Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çözümleme
282-318
Color Design and Directorial Style in the Musical Film Tradition: A Comparative Analysis of The Umbrellas of Cherbourg and La La Land
Melih TOMAK-Ragıp TARANÇ

Yaratıcı Yazma Tasarımlarının 6. Sınıf Öğrencilerinin Yazma Becerisine Etkisi
319-343
The Effect of Creative Writing Designs on 6th Grade Students' Writing Skill
Gülşah YALÇIN-Nimet GÜRGAH

Karma Gerçekliğin Reklamcılık Sektöründe Kullanımı
344-367
The Use of Mixed Reality in the Advertising Industry
Mustafa Berk GEÇKALAN-Ertan TOY

Manevi Danışmanlık Alanında 'Makbul Engelli Danışan'ın Sosyolojik İnşası
368-394
The Sociological Construction of the "Acceptable Disabled Client" in the Field of Spiritual Counseling
Hasan Tahsin YAZICI

Euripides'in Troyalı Kadınlar Oyununa Yönelik Sahneleme Odaklı Bir Dramaturjik İnceleme
395-417
A Performance Oriented Dramaturgical Examination of Euripides' The Trojan Women
Orkun ÖNGEN

Neo-liberal Politikaların Türkiye'de Sağlık Sistemine Etkileri (1980-2002)
418-440
The Impact of Neo-liberal Policies on the Health System in Türkiye (1980–2002)
Çiğdem BUDAK

Filistin'de Zorunlu Şeffaflık ve Etik Opaklık: Çerçeve, Yüz ve Temsilin Sınırları
441-476
Forced Transparency and Ethical Opacity in Palestine: The Frame, the Face, and the Limits of Representation
Güllü ELDARZADE

Yerel Afet Yönetimi Kapasitesinin Çok Aktörlü Analizi: Erzurum Örneğinde Kurumsal Eşgüdüm, Bilimsel Risk Bilgisi ve Risk İletişimi
477-506
A Multi-Actor Analysis of Local Disaster Management Capacity: Institutional Coordination, Scientific Risk Knowledge and Risk Communication in the Case of Erzurum
Zeynep ATILGAN-Fatih DEĞİRMENCİ

"Coğrafyadan Kültüre Bağ" İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Açısından İncelenmesi
507-542
An Analysis of the Documentary Titled 'From Geography to Culture' in Terms of the Social Studies Curriculum
Gülşah DOĞAN-Serpil DEMİREZEN

Mario Castelnuovo-Tedesco Op.128 Klarnet Sonatı'ndan Seçilen Müzikal Temalarda İcrasal Bütünlük
543-572
Performance Integrity in Selected Musical Themes from Mario Castelnuovo-Tedesco Op.128 Clarinet Sonata
Guldane EVGİNER

Üniversite Yaşamına Uyum Sürecinde Yabancılaşma Düzeyinin Etkisinin İncelenmesi
573-600
The Effect of Alienation in the Process of Adaptation to University Life
Zümra ÜLKER DÖRTTEPE-İlkay KESER

Türkçe Şarkılardaki Telaffuz Bozuklukları
601-624
Pronunciation Disorders in Turkish Songs
Beyza Nur AKSUN-Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL

Sahne Sanatlarında Karakter İnşası ve Metin Altı İlişkisi: Gerçekçi Oyunculuk Metotlarından Hareketle Bir Rol Hazırlık Modeli Önerisi
625-637
Character Construction and Subtextual Relationship in Performing Arts: A Role Preparation Model Proposal Based on Realistic Acting Methods
Yağmur ÖZCAN-Fatoş Su ÖZKARATAŞ

Türkiye'de 1950-70 Arası Modernleşme, Kentleşme ve Toplumsal Değişim Bağlamında Göç Kavramının Resim Sanatına Etkisi
638-660
The Influence of the Concept of Migration on Visual Art in the Contex of Modernisatiom, Urbanisation and Social Change in Türkiye Between 1950 and 1970
Orhan ONUK-Ayça TUFAN BAKNALI

Türkiye'de Ses Eğitimi Alanında Yapılan Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin İncelenmesi
661-687
An Analysis of Doctoral and Proficiency in Arts Theses in the Field of Voice Education in Türkiye
Özrin TUĞRUL AKGÜL-Ümit Kubilay CAN-Hakan BAĞCI-Tuğçem KAR

Türkiye'de Çocuk Haklarının Normatif Çerçevesi: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve Ulusal Mevzuatın Karşılaştırılması
688-718
The Normative Framework of Children's Rights in Türkiye: A Comparison of the Convention on the Rights of the Child and National Legislation
Mehmet AYKUL

Art Nouveau Hareketinde Ukiyo-e Etkisi
719-747
The Influence of Ukiyo-e on Art Nouveau Movement
Çağla Su SÜRMELİ

Yükseköğretimde Akreditasyon Çalışmalarının Bibliyometrik Analizi
748-764
A Bibliometric Analysis of Accreditation Efforts in Higher Education
Berna KETREZ

KESİT AKADEMİ DERGİSİ
ISSN: 2149-9225
The Journal of Kesit Academy
Doi: 10.29228/kesit.94462
Research Article

Latin Harfli Tarihî Metinlerin Yapay Zekâ Araçlarıyla Günümüz Türkçesine Aktarılması

Translating Historical Texts Written in the Latin Alphabet into Modern Turkish Using Artificial Intelligence Tools

Ahmet KAYASANDIK

Geliş: 19.05.2026 | Kabul: 23.06.2026

Öz: Bu çalışma, Latin harfleriyle yazılmış tarihî Türkçe metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmasında yapay zekâ (YZ) araçlarının ne oranda başarılı olduğunu, örnek metinle sınayarak bunların güçlü ve olumsuz yönlerini tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Nitel yöntemin kullanıldığı çalışmanın önemli sınırlılığı bulguların ve değerlendirmenin çalışma tarihi için geçerli olmasıdır. Açık erişimli Türkçe büyük dil modellerinin -şimdilik- olmaması da diğer bir kısıttır. Çalışmada çok bilinen YZ araçlarının güçlü yönleri ve olumsuzlukları da bir tabloda özetlenmiştir. Araştırmada örnek olarak Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış Âdâb-ı Makâl (Konuşma Adabı) adlı eserden seçilen 220 kelimelik kısa bir metin kullanılmıştır. Onar gün arayla aynı uygun istem girilerek çok bilinen YZ araçlarından bu metnin günümüz Türkçesine aktarılması istenmiştir. Elde edilen çıktılar; yapı, kelime tercihi, söz dizimi, dinî terminoloji, anlam sadakati ile ekleme ve eksiltme ölçütleri bakımından karşılaştırılmıştır. Bulgular iki bağımsız alan uzmanının değerlendirmeleriyle de desteklenmiştir. Buna göre YZ araçları Latin harfli tarihî metinleri aktarmada kabul edilebilir çıktılar üretebilmektedir. Fakat dil yapısı, söz varlığı ve yazım özellikleri nedeniyle bağlamın ve doğruluğun korunmasında bazı zorluklarla karşılaşıldığını ortaya koymaktadır. Değerlendirme sonuçlarına göre Claude, uzun metin analizindeki başarısı, akademik güvenilirliği ve bağlamı koruma kapasitesiyle bu iş için de kullanılabilecek en uygun araç olarak öne çıkmaktadır. Perplexity ise modern okuyucuya yönelik daha serbest aktarımlar yapmaktadır. Üçüncü bir seçenek olarak da ChatGPT tercih edilebilir. Tarihî metinler için özel veri setleriyle de eğitilecek Türkçe büyük dil modelleri, açık erişime sunulduğunda bağlamın ve anlamın korunduğu aktarımları yaptırmak mümkün olabilecektir.
Anahtar Kelimeler: Türk Dili, yapay zekâ, tarihî Türkçe metinleri aktarma, doğal dil işleme, Eski Anadolu Türkçesi.
Abstract: This study aims to evaluate the extent to which artificial intelligence (AI) tools are capable of translating historical Turkish texts written in the Latin alphabet into Modern Turkish by testing their performance on a sample text and identifying their strengths and limitations. This study employs a qualitative methodology, and its findings and evaluations are valid only as of the research date. The current lack of large openly accessible Turkish language models constitutes an additional constraint. The study also presents a comparative overview of the strengths and weaknesses of widely used AI tools in a summary table. The sample text used in the research is a 220-word excerpt selected from Âdâb-ı Makâl (Etiquette of Speech), a work written in Old Anatolian Turkish. The text was submitted to a well-known AI tool every ten days using the same prompt, with the request to translate it into modern Turkish. The following criteria were used to analyze the resulting outputs: structural integrity,

✉ Doç. Dr., Abdullah Gül Üniversitesi
Türkiye | ahmet.kayasandik@agu.edu.tr
Citation: Kayasandık, A. (2026). Latin harfli tarihî metinlerin yapay zekâ araçlarıyla günümüz Türkçesine aktarılması. *Kesit Akademi Dergisi*, 12 (47), 85-104.
Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır. *This article was checked by Intihal.net.* Bu makale Creative Commons lisansı altındadır. *This article is under the Creative Commons license.*

lexical preferences, syntax, religious terminology, semantic fidelity, and instances of addition or omission. The findings were further corroborated by two independent domain experts' assessments. The results indicate that AI tools can produce acceptable outputs when translating historical Latin texts. However, they encounter certain difficulties in preserving contextual accuracy and semantic precision due to archaic linguistic structures, specialized vocabulary, and orthographic features. According to the evaluation results, Claude emerges as the most suitable tool for this purpose, distinguished by its performance in long-text analysis, academic reliability, and capacity for contextual preservation. However, perplexity tends to produce more freely adapted translations oriented toward the modern reader. ChatGPT may be considered a viable third alternative. Once Turkish large language models—trained on specialized datasets tailored to historical texts—are made openly accessible, translations are expected to maintain consistent contextual and semantic fidelity.
Keywords: Turkish, artificial intelligence, translation of historical Turkish texts, natural language processing, Old Anatolian Turkish.

Giriş

Millî kültürün en önemli unsuru dildir. Her biri birbirinden değerli yazma eserler hakkında yapılan çalışmaların çoğu ne yazık ki sadece alan uzmanlarına hitap etmektedir. Bu zengin kültürel mirasın içeriğinden genel okuyucuların yararlanamaması büyük bir kayıptır. Latin harfli tarihî metinlerin günümüz Türkçesine aktarılması, akademik çalışmalar bakımından olduğu kadar kültürel mirasın geniş okuyucu kitlelerine ulaştırılması bakımından da çok önemlidir.

Farklı coğrafyalarda büyük devletler kuran Türkler, tarihî süreçte Köktürk, Uygur, Arap, Kiril, Latin alfabeleri gibi değişik alfabelerle yazılmış, çoğu dinî içerikli olmak üzere hayatın her alanına hitap eden binlerce eser meydana getirmişlerdir. Bunlardan dil ve kültür tarihi bakımından çok önemli ve tanınmış eserler hakkında çok sayıda akademik çalışma yapılarak bilim insanlarının istifadesine sunulmuştur. Halen de bunlarla ilgili lisansüstü çalışmalar yaptırılmaktadır. Bu çalışmalar çoğunlukla alan uzmanlarının yararlanabileceği niteliktedir.

Bazı araştırmacılar, tarihî metinler üzerinde yaptıkları çalışmaların metin bölümlerinin günümüz Türkçesine aktarılarak genel okuyucuların da bunlardan yararlanmasını gerekli ve önemli bulmaktadırlar. Tarihî metinlerin günümüz Türkçesine aktarıldığı bazı çalışmalar, yayınevleri tarafından basılarak genel okuyucuya ulaştırılmaya başlanmış ve son yıllarda bunların sayısında da artış gözlenmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Türk Dil Kurumu, TİKA gibi bazı kurumlar da prestij eserler basmaya devam etmektedirler. Bunlardan karşılıklı sayfaların üstünde tıpkıbasımı, altında çeviri yazılı metni ve karşısında günümüz Türkçesine aktarılmış metni bulunacak şekilde tasarlanan/dizgisi yapılan kitapların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

OPEN ACCESS creative commons COPE

Her ne kadar bu nitelikteki çalışmaların sayısı artmaya başlasa da binlerce eser, sırasını beklemektedir. Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve diğer tarihî Türk lehçelerinde yazılmış metinler dil bilgisi, söz varlığı ve yazım farklılıkları içerdiğinden bunların doğrudan anlaşılması kolay olmayabilir. Geleneksel çeviri/aktarma yöntemleri uzmanlık gerektirmekte ve zaman almaktadır. YZ destekli araçların bu süreci hızlandırma potansiyeline sahip olduğu ve her geçen gün daha başarılı işler yaptığı bilinmektedir. Pınar Duygulu'nun yürütücülüğünde yapılan ve 2012'de tamamlanan "109E006 Osmanlıca Belgelerin Görsel ve Metinsel Analizi ve Erişimi" adlı TÜBİTAK projesi anılmaya değer örneklerden biridir.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı On İkinci Kalkınma Planı (2024-2028) Türk Dili Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nun "çözüm önerileri" bölümünde "Dede Korkut, Manas, Köktürk Yazıtları vb. ortak dil malzemeleri sayısallaştırılarak bir merkezde toplanmalı ve açık erişime sahip olmalıdır" (CSBB, 2023: 34) önerisi de bulunmaktadır. Bu araştırmada değerlendirdiğimiz YZ araçları buna benzer çalışmaların hayata geçirilmesinde ve lehçeler arası aktarımlarda da kullanılabilir.

Son zamanlarda metin incelemelerin yapıldığı bazı lisansüstü tezlerde metnin günümüz Türkçesine aktarılmış şekline de yer verilmektedir. Bu uygulamanın benzer nitelikteki çalışmalar için standartlaştırılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir. Amaca uygun veri setleriyle eğitilmiş YZ araçlarının geliştirilmesi ve açık erişime sunulması gerekli ve çok değerli görülmektedir.

Tarihî metinleri aktarmada YZ teknolojilerinin doğal dil işleme (NLP) alanındaki gelişmeleri, büyük kolaylıklar ve yeni imkânlar sunmaktadır. YZ geleneksel yöntemlerle karşılaştırıldığında zamandan tasarruf da sağlamaktadır. Binlerce tarihî eser hesaba katıldığında bu teknolojilerin kültürel mirasın daha geniş kitlelere yayılmasında bir köprü olabileceği ortadadır. Özel NLP modelleri bağlamı korumada daha yüksek doğruluğa sahiptirler.

YZ araçlarının tarihî metinleri aktarmadaki başarısı, modelin eğitim veri setine ve özelleştirme düzeyine bağlı olsa da bunlar mevcut hâlleriyle bile kabul edilebilir çıktılar üretebilmektedirler. Yine de tarihî metinlerin dil yapısı, söz varlığı ve yazım özellikleri sebebiyle aktarımda doğruluk ve bağlamın korunması, önemli zorluklardandır. Bu yüzden YZ destekli aktarımlar, mutlaka alan uzmanlarınca kontrol edilmeli ve gerekli düzeltmeler yapılmalıdır.

Yakın gelecekte YZ araçların özel dil modelleriyle eğitilmesi ve güçlendirilmesi, doğruluk oranlarını arttıracaktır. Zira nöral makine çevirisi (NMT) adı verilen derin öğrenme modellerinin eski dil veri setleriyle eğitilerek daha doğal çeviriler yapabileceği ön görüldüğü gibi, tarihî metinlerde insan-makine iş birliğini gerektiren projelerde (MTPE-makine çevirisi sonrası düzeltme) YZ aracı ön aktarmayı yaptıktan sonra uzmanlar bu metin üzerinde gerekli düzeltmeleri yapabilirler.

Dil içi aktarma ve çeviri konusunda farklı yaklaşımlar da vardır: Dinî metinler örtülü ve etkilidir, her kültürün kendine özgü sınırlamaları ve kültürel farklılıkları vardır; bunlar da çevirmeni zorlar ve onun çevirisine yansır (Abbasi, Salehzadeh, Assemi, Dehghan, 2012). Nida, geleneksel çeviri yöntemini reddeder. Çevirmen kelime kelime çevirmekten kaçınmalı; hedef dil okuyucularının dil alışkanlıkları ve metin karmaşık bir sorun olduğundan kutsal olanın çevrilemeyeceği durumların bulunabilir (Nida, 1975).

Amaç

Bu çalışmanın amacı, her geçen gün kullanım sıklığı artmaya başlayan YZ araçlarının tarihî metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmasında ne oranda başarılı olduğunu, örnek metinle sınayarak bunların güçlü ve olumsuz yönlerini tespit etmek ve YZ araçlarının hangisinden nasıl yararlanılabileceğine dair önerilerde bulunmaktır.

Yöntem, Kapsam

Bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Çeşitli kaynaklardan yararlanılarak önce YZ araçları karşılaştırılarak değerlendirmeler bir tabloda özetlenmiştir. YZ araçlarının tarihî metni aktarmada ne kadar yeterli/başarılı olduğunu tespit etmek amacıyla diğerlerine göre sık kullanılan ve alan uzmanlarınca daha başarılı olduğu iddia edilen YZ araçlarına aynı istemle aynı metin onar gün arayla girildi. Sonuçlardan en yakın tarihli çevriler sıralandı. Bu çevirinin hangi YZ aracına ait olduğu parantez içinde gösterildi. Sonuçlar birbirleriyle yapı, kelime, söz dizimi, dinî terminoloji, anlamsal sadakat, ekleme/eksiltme gibi ölçütlere göre karşılaştırıldı. Bu süreçte bir değerlendirme formu oluşturularak iki ayrı alan uzmanın değerlendirmeleri de dikkate alındı. Elde edilen verilere göre hangi aracın tercih edilmesi gerektiğine dair önerilerde bulunuldu.

OPEN ACCESS creative commons COPE

Çalışmanın kapsamı, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait Âdâb-ı Makâl (Konuşma Adabı) adlı eserden örnek olarak alınan kısa bir metnin YZ araçları kullanılarak günümüz Türkçesine aktarılmasıyla sınırlıdır.

Sınırlılıklar

Farklı dönemlere ve konulara ait örnek metinlerin kullanılan YZ araçlarıyla günümüz Türkçesine aktarılması, bunların birbirileriyle karşılaştırılması ve Cohen's Kappa ile güvenilirliğinin hesaplanması makale sınırlarını aşmaktadır. Bu sebeple değerlendirmenin örnek bir metin esas alınarak yapılması bu çalışmanın en önemli sınırlılığıdır. Açık erişimli Türkçe büyük dil modellerinin -şimdilik- olmaması da sonuçları etkileyen önemli bir kısıttır.

Yapay zekânın ne olduğuna dair yapılan tanımlamalar arasında küçük bazı farklılıklar bulunsa da temelde YZ, makinelerin insan zekâsına benzer biçimde bazı işleri halletmesi amacıyla geliştirilen ve karmaşık sistemlerden oluşan bir zincirdir.

YZ araçlarının öğrenmeye devam ettiği, geliştirildiği, yeni sürümlerine daha fazla özellik eklendiği bilindiği için sorulara/istemlere verilen cevapların birbirinin aynı olmaması aslında beklenen bir durumdur. Bu çalışmada bu yüzden aynı zaman diliminde farklı araçlardan alınan cevaplara göre karşılaştırma ve değerlendirme yapılmıştır.

YZ Araçlarını Karşılaştırma ve Değerlendirme

Değişik amaçlarla kullanılan YZ araçlarını birbirleriyle karşılaştırarak performanslarını test etmek, birçok değişken sebebiyle kolay değildir. Zira aracın yoğunluğu, günün saati, kullanılan bilgisayarın donanım özellikleri, internet bağlantısının hızı, doğru istemin girilmesi gibi değişkenler, test sonuçlarının güvenirliğini etkilemektedir. Bu sebeple çalışmada kullanılan metin, aynı istemle onar gün arayla üçer kez YZ araçlarına girilmiş, değerlendirmeler buna göre yapılmıştır. İçerik üreticilerinin veya alan uzmanlarının zaman zaman paylaştıkları bencmark sonuçlarını da bu araçlar hakkında fikir vermektedir. Aynı işi hangi aracın hangi doğrulukta, hangi ölçütlere uygunlukta ve hangi hızda yaptıklarıyla ilgili karşılaştırmalar da yukarıda anılan değişkenler ve YZ aracının hangi işlere hizmet ettiğine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Bu yüzden YZ araçlarından en iyisi şudur, demek bilimsellikten uzak bir yaklaşımdır. Metin aktarımında da kullanılabilen

YZ araçları bu amaç özelinde değerlendirilirken doğruluk (tarihî metnin anlamını ne kadar doğru aktardığı), bağlamı koruma (metnin tarihî ve kültürel bağlamının korunması), hız (aktarma işleminin tamamlanma süresi) ve erişim kolaylığı (aracın kullanıcı dostu olması ve erişim imkânları) gibi ölçütler öncelikle gözetilir.

Bu çalışmada kullanılan YZ araçlarının güçlü yönleri, zayıf yönleri/sınırlılıklar ve kullanım alanları, derlenip özetlenerek aşağıdaki tabloda karşılaştırılmıştır. YZ araçları yeni veri setleriyle öğrenmeye devam ettiklerinden ve yeni yatırımlarla yeni özellikler kazandıklarından bu tablodaki bilgilerin 08.04.2026 tarihi itibariyle geçerli olduğu unutulmamalıdır:

Tablo 1: Yapay Zekâ Araçlarının Karşılaştırılması

YZ Aracı	Güçlü Yönleri	Zayıf Yönleri/ Sınırlılıklar	En İyi Kullanım Alanları
Claude	Yüksek etik standartlar ve güvenlik odaklı yaklaşım. Zararlı veya önyargılı içerik üretme olasılığı düşük. Uzun bağlam desteği. Uzun metin işleme kapasitesi. Doğal ve insancıl iletişim. Daha akıcı ve mantıklı cevaplar. Nüanslı konuları analiz etme.	Aşırı temkinli yaklaşım. Teknik alanlarda sınırlı. Mesaj kotası kısıtları. Web araması yok. Kodlama veya veri analizinde ChatGPT'ye göre zayıflık. Mizah ve kültürel referansları anlama zorluğu.	Müşteri hizmetleri. Etik odaklı sohbetler ve içerik üretimi. Akademik yazım desteği.
DeepSeek	Yüksek doğruluk oranı. Ücretsiz erişim imkânı. Uzmanlaşmış alanlarda güçlü performans. Hızlı cevap üretimi. Açık kaynak mimarisi. Kaynak referanslama özelliği.	Genel kullanımda sınırlı işlevsellik. Günlük sohbetlerde sınırlı performans. Dil desteği kısıtları. Görüntü işleme kapasitesi zayıf.	Akademik araştırma. Teknik problem çözme ve sektörel analizler. Bilimsel literatür tarama.
ChatGPT	Çok yönlü uygulama kapasitesi. Gelişmiş çok dilli destek. Yazma, kodlama ve çeviride yetkinlik. Bağlamı iyi anlama.	Ücretsiz sürümlerde bilgi sınırlı. Hatalı cevaplar. Uzun konuşmalarda zorlanma, gereksiz uzun cevaplar.	Genel amaçlı yazım desteği. Eğitim ve kodlama. İçerik üretimi, editörlük.

OPEN ACCESS creative commons COPE

	Geniş entegrasyon seçenekleri. Kullanıcı dostu ara yüz. Düzenli güncellemeler.		
Perplexity	Kapsamlı kaynak gösterme özelliği Hızlı ve doğru bilgi. Minimalist ara yüz. Çoklu dil modeli. Ücretsiz.	Yaratıcılık eksikliği. Yüzeysel analiz. Gelişmiş özellikler için ücretli abonelik. Karmaşık sorgularda yavaşlık. Yanlış veya eksik bilgi riski	Hızlı bilgi edinme. Akademik araştırma desteği. Bilgi doğrulama. Kaynak temelli araştırma
Gemini	Google ekosistemi entegrasyonu. Gelişmiş muhakeme ve analiz kapasitesi. Gerçek zamanlı bilgi erişimi. Çok dilli işleme yeteneği. Kod yazma ve hata ayıklama. Çok modlu yetenekler. Esnek tonlama.	Faktual hatalara eğilim. Aşırı ayrıntılı cevaplar. Veri güvenliği ve gizlilik endişeleri. İnternet bağımlılığı.	Pazarlama ve içerik üretimi. Akademik araştırma ve büyük veri analizi. Sağlık sektörü. E-ticaret. Yazılım geliştirme. Finans. Görsel analizi. İçerik oluşturma.
Grok	Sosyal medya odaklı işlevsellik. X platformuyla entegrasyon. Mizahi ve rahat iletişim tarzı. Sınırlı kotalarla ücretsiz erişim. Güncel sosyal medyayı takip.	Yeni ve gelişim aşamasında teknoloji. Sınırlı uygulama. Güvenlik açıkları riski. X platformuna bağımlılık.	Sosyal medya analizi. X platformu içerik yönetimi. Sosyal medya pazarlama.
Copilot	Gelişmiş kod yazma ve tamamlama. Hata ayıklama. Microsoft ekosistemi entegrasyonu. Temel seviyede ücretsiz erişim. Webde arama işlevselliği.	Güvenlik açıkları riski. Kodlama odaklı sınırlı kapsam. Ücretsiz sürümde kısıtlı özellikler. Genel sohbet veya metin işleme için uygun değil.	Yazılım geliştirme ve otomatik kod oluşturma. Programlama eğitimi.

Kaynak: Bolat, 2025; Gül, 2025; Kavasoğlu, 2025; HUIT, 2026; Ken, 2026; URL-1; URL-2.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi YZ araçlarının yetenekleri birbirlerinden farklıdır. Yapılan testlere göre ChatGPT, genel olarak en iyi, Claude en etik, Gemini Google kullanıcıları için en iyi, Copilot, Microsoft kullanıcıları için en iyi yapay zekâlı sohbet robotudur (Perry, 2025). Claude, Perplexity, ChatGPT ve Grok doğal dil işleme, bağlam analizi, tarihî metinlerdeki karmaşık dil yapılarını anlama hususlarında diğerlerine göre daha iyi bir performans göstermekle birlikte, Osmanlı Türkçesi için özel bir eğitim almadıklarından, bazı durumlarda doğruluk oranının düşmesi normal karşılanmalıdır. TÜBİTAK veya bazı üniversiteler tarafından geliştirilen özel NLP modelleri, tarihî metinler için özel olarak eğitildiğinden doğruluk oranı daha yüksektir. Ancak bunlar genellikle açık kaynak değildir ve erişimi sınırlıdır.

Şimdilik bilinen YZ araçlarından Claude, uzun metin analizlerinde daha başarılı, daha akademik, güvenilir olduğu için tarihî metinleri günümüz Türkçesine aktarmada öncelikle kullanılabilecek bir araç olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca "normal, özet, açıklayıcı, resmî" kullanım stilleri arasında seçim imkânı sunması da ek özelliklerindendir. Bu aracın çok fazla token tüketmesi ve ücretsiz sürümünde sınırlı istem girilebilmesi olumsuz yönleridir. Perplexity ise daha serbest bir aktarım ve modern okuyucu için tercih edilebilir.

Latin Harfli Tarihî Metinleri Aktarmada YZ Araçlarını Kullanma

Bu çalışmada kullanılan ve aşağıda çeviri yazılı şekli verilen örnek metin, istinsahı 1588'de tamamlanan Âdab-ı Makâl'dan (Konuşma Adabı) seçilmiş olup 220 kelimeden ibarettir. YZ araçlarına "Sen dil uzmanı bir akademisyensin. Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış aşağıdaki çeviri yazılı metni bağlama da dikkat ederek günümüz Türkçesine aktarır mısın?" istemi (promptu) onar gün arayla (19.03.2026, 29.03.2026, 08.04.2026) üçer kez girilmiştir:

> *"faṣl yedinci şi'r ve ırlamaḳ ḥarām degildür zīrā ki Resūl'üñ ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem öñinde şi'r oḳınmışdur ve Ḥasan'a buyurdı ki kāfirlere cevāb vire anlaruñ hicvinden ammā ol şi'ir ki yalan ola ya bir Müsilmānuñ hicvi ola ya Müsilmānlaruñ medḥinde ola ve içinde yalan ola ve bu aṣıl şi'ri oḳumaḳ revā degildür ammā ol kimesne ki laṭīfe ṭarīḳi-y-le ola ve şi'rüñ ṣan'atlarından ola egerçi yalan ṣūretinde olursa da ḥarām olmaz zīrā ki maḳṣūd andan bu degildür ki öyle i'tiḳād ideler zīrā ki Resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem'üñ öñinde 'Arab dili üzre bu maḳūle şi'r oḳumışlar faṣl sekizinci laṭīfe eylemekdür ve Resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi*

OPEN ACCESS creative commons COPE

ve sellem laṭīfe eylemekden nehy eylemişdür velīkin az laṭīfe eylemek gāh gāh ola ḥelāldür gökcek ḥulüv olmaları şarṭı-y-la ve bu şarṭ-ıla ki 'ādet ve ṣan'at idinmeyeler ve ḥaḳdan ġayrı nesne söylemeyeler zīrā ki laṭīfe çoḳ rūzigār żāyi' ḳılur ve çoḳ gülmek getürür ve çoḳ gülmekden göñül siyāh olur ve hem erüñ vaḳārını ve heybetini giderür ve Resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eyitdi ba'żı kimesne vardur ki bir sözi söyler ḫalḳ gülsün diyü fe-emmā özi kendü derecesinden aşaġa düşer yir ile gök araluġından ziyāde ve her nesne ki ādemi çoḳ güldürür meẕmūmdur ve gülmek tebessümden ziyāde revā degildür ve Resūl ṣalla'llāhu 'aleyhi ve sellem eydür eger ol nesne'i ki ben bilürem siz bileydüñüz az gülerdiñüz ve çoḳ aġlardıñuz" (Kayasandık, 2011: 17)

(Çeviri yazılı metinlerin "bul değiştir" komutuyla özel işaretlerden arındırılması mümkün olduğu gibi YZ aracına yazdırılacak bir makroyla bu iş, tek seferde yapılabilir. Metne özgü spesifik kelimeler veya yazım özellikleri de yine "bul değiştir" komutuyla YZ aracının daha kolay anlayabileceği şekle dönüştürülebilir.)

Bu örnek metin için kullanılan YZ araçlarının verdikleri cevaplardan en yakın tarihli olanlar (08.04.2026) ve bunların önceki tarihlerdeki aktarımları arasındaki yapı, kelime, söz dizimi, dinî terminoloji, anlamsal sadakat ve ekleme/eksiltme bakımından farklılıkları aşağıda sıralanmıştır:

Yedinci Bölüm: Şiir ve Şarkı Söylemek Haram Değildir

Şiir ve şarkı söylemek haram değildir; zira Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurunda şiir okunmuştur. Nitekim O, Hassan'a kâfirlere karşılık vermesini ve onları hicvetmesini emretmiştir. Ancak yalan içeren şiir, bir Müslümanı hicveden şiir ya da Müslümanları öven fakat içinde yalan barındıran şiir bu hükmün dışındadır; bu tür şiirleri okumak caiz değildir. Bununla birlikte, şaka ve latife yoluyla söylenen ve şiir sanatının bir gereği olan şiirler, yalan görünümünde olsalar dahi haram sayılmaz; zira bu tür şiirlerden maksat, söylenenlere gerçekten inanılmasını sağlamak değildir. Nitekim Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurunda Arap dili üzere bu türden şiirler okunmuştur.

Sekizinci Bölüm: Şaka ve Latife Etmek Üzerine

Şaka ve latife etmek hakkındadır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) latifeyi yasaklamıştır; bununla birlikte, zaman zaman az miktarda şaka etmek

helaldir; yeter ki şakalar güzel ve hoş olsun. Bu hüküm şu şartlara bağlıdır: Şakayı bir alışkanlık ve meslek hâline getirmemek ve haktan başka söz söylememek. Zira aşırı şaka vakti ziyan eder, çok gülmeye yol açar; çok gülmek ise kalbi karartır, kişinin vakarını ve heybetini ortadan kaldırır. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Halk güldürsün diye söz söyleyen bazı kimseler vardır ki bu yüzden kendi dereceleri yerle gök arasındaki mesafeden daha fazla düşer." İnsanı çok güldüren her şey yerilmiştir; gülmek ise tebessümün ötesine geçmemek gerekir. Nitekim Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Eğer benim bildiklerimi siz de bilseydiniz, az güler ve çok ağlardınız." (Claude)

Claude'un önceki tarihlerde yaptığı aktarma ile son aktarma arasındaki yapı, kelime, söz dizimi, dinî terminoloji, anlamsal sadakat ve ekleme/eksiltme ölçütlerine göre tespit edilen farklılıklar şunlardır: Yapı bakımından öncekilerde paragraflar kısa, çünkü/fakat/ancak bağlaçlarıyla bölünürken sonuncuda uzundur. Kelime bakımından öncekilerde "türkü söylemek" başlığı sonuncuda "şarkı söylemek" şeklinde aktarılmıştır. "Letafet ve espri" ikilisi "şaka ve latife" çiftine dönmüştür. Dinî terminoloji bakımından sonuncuda "Resul" yerine "Hz. Peygamber"; "Hasan" yerine "Hassan" yazılmıştır. Söz dizimi/akademik üslup bakımından öncekiler klasik nesir tonundayken sonuncuda akademik makale üslubuna yaklaşılmış, cümleler birleştirilmiştir. Eklenti/eksiltme bakımından belirtmeye değer bir farklılık bulunmazken anlam sadakati bakımından her üç aktarmada da özgün metnin hükmü doğru aktarılmıştır. Leksik düzeyde en sadık aktarım ilkindeyken sonrakilerde bazı klasik ifadeler modern başlığa evrilmiştir. İçerik farkları önemsizdir.

Yedinci Fasıl: Şiir ve Ezgi (Irmak/Şarkı) Hakkında

Şiir ve ezgi söylemek haram değildir. Zira Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurunda şiir okunmuştur. Nitekim Hasan'a, kâfirlere onların hicivlerine karşılık vermesini emretmiştir. Ancak yalan içeren, bir Müslümanı hicveden ya da Müslümanları övmekle birlikte içinde yalan bulunan şiirleri okumak uygun değildir. Buna karşılık, şaka (latife) amacıyla ve şiirin sanatları kapsamında söylenen sözler, her ne kadar görünüşte yalan gibi olsa da haram sayılmaz. Çünkü burada asıl maksat, söylenenin gerçek olduğuna inanılması değildir. Nitekim Hz. Peygamber'in huzurunda Arap diliyle bu tür şiirler okunmuştur.

Sekizinci Fasıl: Şaka (Latife) Yapmak Hakkında

OPEN ACCESS creative commons COPE

Şaka yapmakla ilgilidir. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) şaka yapmayı yasaklamıştır; ancak zaman zaman ve ölçülü olmak kaydıyla şaka yapmak helâldir. Bunun için şakanın güzel ve tatlı olması, alışkanlık hâline getirilmemesi ve hakikate aykırı sözler söylenmemesi şarttır. Çünkü aşırı şaka, zamanı boşa harcamaya ve çok gülmeye yol açar; çok gülmek ise kalbi karartır. Ayrıca kişinin vakarını ve heybetini zedeler.

Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Bazı kimseler vardır ki, insanları güldürmek için bir söz söyler; fakat bu yüzden kendisi, yer ile gök arasından daha fazla bir derecede düşer."

İnsanı aşırı derecede güldüren her şey kınanmıştır. Gülmek, tebessümü aşacak ölçüde olmamalıdır. Hz. Peygamber şöyle buyurur: "Eğer benim bildiklerimi siz de bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız." (ChatGPT)

ChatGPT'nin aktarımında ise yapı bakımından her üçünde de başlık biçimi belirgin biçimde dalgalandığı gibi leksik bakımdan da "ezgiyle okumak", "ezgi (ırmak/şarkı)", "nağme söylemek", "letafet/espri", "şaka (latife)" tercihleri tespit edilmiştir. Dinî terminolojide en çarpıcı kayma ilkinde "Peygamber Efendimiz", ikincide "Hz. Peygamber" ve üçüncüde ise "Hz. Muhammed" tercihindedir. İlk ikisinde "Hassan'a (radıyallahu anh)" eklenirken sonuncuda bu ekleme düşürülmüştür. Söz dizimi/akademik üslup bakımından ilkinde popüler dinî kitap üslubuna yakın, kısa ve doğrudan cümleler kurulurken sonuncuda aktarım akademik üsluba sahiptir. İlkinde özgün metinde bulunmayan "iftira içere"' gibi açıklayıcı eklentiler kullanılırken ikincisinin başlığında "ırmak/şarkı" gibi açıklamalar eklenmiştir. Sonuncuda ise bu tür eklentileri temizlenerek kaynak metne yaklaşılmıştır. İlkinde popüler/yorumlu çeviri varken en az eklentili, hükmü doğrudan aktaran sonuncusunda anlamsal sadakat en yüksektir.

Yedinci Fasıl: Şiir ve Şiir Söylemek Haram Değildir

Zira Resulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurunda şiir okunmuştur. Hasan'a da, kâfirlerin hicvinden (yermesinden) dolayı onlara cevap vermesini buyurmuştur. Ancak o şiir ki yalan olsa, ya bir Müslüman'ın hicvi (yergisi) ya da Müslümanların övgüsünde olup içinde yalan bulunsa, işte bu tür şiiri okumak uygun (reva) değildir. Fakat bir kimse ki latife (şaka) yoluyla ve şiir sanatlarından (olmak üzere) olsa, gerçi yalan suretinde bulunsa dahi haram olmaz. Zira maksat bundan (şiirden), (insanların) öyle inanç edinmeleri değildir. Nitekim

Resulullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurunda Arap dili üzere bu tür şiir okumuşlardır.

Sekizinci Fasıl: Latife (Şaka) Yapmaktır

Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) latife yapmaktan nehyetmiş (yasaklamış)tır. Ancak az latife yapmak, gâh gâh (ara sıra) olursa helaldir. Güzel (hoş) ve tatlı (olmaları) şartıyla ve bu şartla ki (bunu) âdet ve sanat edinmeyeler ve haktan (doğrudan) gayri bir şey söylemeyeler. Zira latife çok vakit zayi eder ve çok gülmek getirir. Çok gülmekten gönül siyah olur (kararır) ve ayrıca erkeğin vakarını (ağırbaşlılığını) ve heybetini (saygınlığını) giderir. Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurdu: "Öyle kimseler vardır ki, halk gülsün diye bir söz söyler; amma (fakat) o kimse kendi derecesinden aşağıya, yer ile gök arasından daha fazla düşer." Her şey ki insanı çok güldürür, yerilmiştir (mezmumdur) ve gülmek, tebessümden (gülümsemeden) ziyade (fazla) olursa uygun (reva) değildir. Resulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurur: "Eğer o şeyi ki ben biliyorum, siz de bilseydiniz, az güler ve çok ağlardınız." (DeepSeek)

DeepSeek aktarımında yapı bakımından farklılık yoktur. Başlıktaki kelimelerde yapılan değişiklikten başka "ruzigâr (zaman/vakit), mezmûm (yerilmiş) gibi bazı kelimelerin yanına parantez içinde karşılıklar eklenmiştir. Dinî terminolojide dikkate değer bir tasarruf yokken en çarpıcı fark üslupta görülmektedir. Özgün arkaik kalıplar büyük ölçüde korunmuş ve klasik Osmanlıca akışına sadık kalınmıştır. Sonrakinde açıklayıcı çoktur. Anlam sadakatinde sorun olmasa da sıradan okuyucu için özgün şekillerin kullanılması istenmez.

Yedinci Bölüm: Şiir okumak ve ezgiyle söylemek haram değildir; zira Resulullah'ın (s.a.v.) huzurunda şiir okunmuştur. Kendisi, Hasan'a (b. Sabit), kâfirlerin yergilerine şiirle karşılık vermesini buyurmuştur. Ancak yalan olan, bir Müslümanı yeren yahut Müslümanları övmekle birlikte içinde yalan barındıran şiirlerin okunması caiz değildir. Öte yandan, şaka (latife) yoluyla ve sanat icrası amacıyla söylenen şiirler, suret bakımından yalan gibi görünse de haram sayılmaz. Çünkü bunlarda amaç, dinleyenlerin o sözlerin içeriğine (gerçekmiş gibi) itikat etmesi değildir; nitekim Resulullah'ın (s.a.v.) önünde Arap diliyle bu tür şiirler okunmuştur.

Sekizinci Bölüm: Şaka (latife) yapmak hakkındadır. Resulullah (s.a.v.) şakalaşmayı yasaklamıştır; fakat güzel ahlaklı olmak şartıyla, ara sıra yapılan az

OPEN ACCESS creative commons COPE

miktarda şaka helaldir. Bunun şartı ise şakalaşmayı bir adet ve zanaat hâline getirmemek ve haktan (doğrudan) başka bir şey söylememektir. Zira şaka, vaktin çoğunu zayi eder ve çok gülmeye sebebiyet verir. Çok gülmek ise kalbi karartır; kişinin vakarını ve heybetini giderir. Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Öyle kimseler vardır ki insanlar gülsün diye bir söz söylerler, fakat bu sebeple kendi mertebeleri yer ile gök arasındaki mesafeden daha fazla aşağı düşer." İnsanı çok güldüren her şey yerilmiştir (mezmumdur); gülmenin tebessümden öteye geçmesi uygun değildir. Resulullah (s.a.v.) buyurur ki: "Eğer benim bildiklerimi siz bilseydiniz, az güler çok ağlardınız." (Gemini)

Gemini'ın aktarımında yapı bakımından her üçünde de başlık şeması ve paragraf düzenleri özdeştir. Kelime bakımından belirgin leksik kaymalar vardır. "Şarkı söylemek" başlığı sonuncuda "ezgiyle söylemek" şekline dönüşmüştür. Öncekilerde "kâfirlerin hicivlerine (yergi ve saldırılarına)" gibi parantez içi sözlük açıklamaları kullanmışken sonuncuda "kâfirlerin yergilerine şiirle karşılık vermesini" biçiminde sade bir karşılık verilmiştir. Dinî terminoloji bakımından küçük imla farkları vardır. Söz dizimi/akademik üslup bakımından ise öncekilerde parantez içi açıklamalar varken sonuncuda bu fazlalıklar temizlenmiş; makaleye uygun akademik üslup kullanılmıştır. Ek açıklamaların kaldırıldığı sonuncu aktarımda anlam sadakati bir adım öndedir.

Yedinci fasıl: Şiir okumak ve şarkı söylemek haram değildir. Zira ki Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in önünde şiir okunmuştur ve Hasan'a buyurmuştur ki: "Kâfirlere cevap ver, onların hicivlerine karşılık ver." Ancak o şiir ki yalan olsun ya da bir Müslümanın hicvi olsun ya da Müslümanların methinde yalan olsun ve içinde yalan bulunsun, bu asıl şiiri okumak reva değildir. Amma o kimse ki latife tarikiyle olsun ve şiirin sanatlarından olsun, her ne kadar yalan suretinde olursa da haram olmaz. Zira ki maksat ondan bu değildir ki öyle itikad ideler. Zira ki Resûl sallallahu aleyhi ve sellem'in önünde Arap dili üzere bu makule şiir okumuşlardır.

Sekizinci fasıl: Latife yapmaktır. Resûl sallallahu aleyhi ve sellem latife yapmaktan nehy etmiştir. Velakin az latife yapmak, gah gah helaldir; gökcek hulûv olmaları şartıyla ve bu şartla ki âdet ve sanat edinmeyeler ve hakdan gayrı nesne söylemeyeler. Zira ki latife çok ruzigâr zayi kılar ve çok gülmek getirür ve çok gülmekten gönül siyah olur ve hem erün vakarını ve heybetini giderür. Resûl

sallallahu aleyhi ve sellem eyitdi: "Bazı kimesne vardur ki bir sözi söyler, halk gülsün diyü; fe-emma özi kendü derecesinden aşağıya düşer, yer ile gök arasından ziyade." Ve her nesne ki âdemi çok güldürür, mezmumdur. Gülmek tebessümden ziyade reva değildir. Resûl sallallahu aleyhi ve sellem eyitür: "Eğer ol nesneyi ki ben bilürem, siz bileydünüz az gülerdinüz ve çok ağlardınuz." (Perplexity)

Perplexity'nin aktarımlarında yapı, kelime, eklenti/eksiltme ve dinî terminoloji bakımından belirtilmesi gereken farklılık yoktur. Söz dizimi/akademik üslup bakımından "amma o kimse ki, zira ki, fe-emma" gibi sözlerde arkaik biçim korunmuş, bir kelimede (buyurdu>buyurmuştur) fiil zamanı değiştirilmiştir. Anlam sadakatinde yüksek bir istikrar vardır.

Yedinci Fasıl: Şiir ve Şarkı Söylemek

Şiir ve şarkı söylemek haram değildir. Çünkü Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) huzurunda şiir okunmuştur. Hatta Hasan'a, kâfirlerin hicivlerine karşılık vermesini emretmiştir. Ancak şu tür şiirler caiz değildir: yalan içerenler, bir Müslümanı hicvedenler veya Müslümanları öven fakat içinde yalan bulunanlar. Bu tür şiirleri okumak uygun değildir. Bununla birlikte, latife (nükteli söz) maksadıyla ve şiirin sanatları çerçevesinde söylenen, her ne kadar yalan biçiminde görünse de, haram sayılmaz. Çünkü maksat, o sözün hakikat olduğuna inanmak değildir. Nitekim Resûlullah'ın huzurunda Arap dilinde bu tür şiirler okunmuştur.

Sekizinci Fasıl: Latife Etmek

Latife etmek, yani şaka yapmak konusunda Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) çokça yapılmasını yasaklamıştır. Ancak güzel ahlâkı korumak şartıyla, zaman zaman ve ölçülü şekilde latife etmek helaldir. Bununla birlikte, şakanın âdet hâline getirilmemesi ve sanat gibi sürekli yapılmaması gerekir. Ayrıca şaka sırasında hakikatten başka bir şey söylenmemelidir. Çünkü fazla latife vakti boşa harcar, çok gülmeye sebep olur. Çok gülmek ise kalbi karartır, kişinin vakarını ve heybetini ortadan kaldırır. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Bazı kimseler vardır ki, halk gülsün diye bir söz söyler; fakat kendisi kendi derecesinden aşağı düşer, yer ile gök arasından daha fazla." Her şey ki insanı çok güldürür, kötülenmiştir. Gülmek, tebessümden öteye geçmemelidir. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) buyurmuştur: "Eğer benim bildiğimi siz bilseydiniz, az güler, çok ağlardınız." (Copilot)

OPEN ACCESS creative commons COPE

Copilot'ın aktarımında ise yapı ve dinî terminoloji bakımından farklılık bulunmaz. Kelime bakımından örtüşme fazlayken iki yerdeki (yalan içeren, Müslümanı hicveden) teklik kalıp sonuncuda çokluk şeklinde verilmiş; "Çünkü maksat, o sözlere inanmak değildir" cümlesi sonuncuda "Çünkü maksat, o sözün hakikat olduğuna inanmak değildir" biçiminde genişletilmiştir. Söz dizimi/akademik üslup bakımından öncekilerde sıkı üslup, sonuncuda daha açıklayıcı/yorumlu bir üsluba kaymış; parantez içlerinde açıklamalar yapılmış, yorumlar eklenmiştir. Hüküm aktarımında tutarlılık bulunmakla birlikte öncekilerde kaynak metne daha yakın bir aktarım varken sonuncuda açıklayıcı eklentilerle genişletilmiştir.

Yedinci Fasıl: Şiir ve Irlamak

Şiir ve ırlamak haram değildir. Zira Resûl'ün (sallallâhu aleyhi ve sellem) önünde şiir okunmuştur ve Hasan'a buyurdu ki kâfirlere cevap versin onların hicvinden. Amma o şiir ki yalan ola ya bir Müslümanın hicvi ola ya Müslümanların medhinde ola ve içinde yalan ola ve bu asıl şiiri okumak reva değildir. Amma o kimse ki latife tarikiyle ola ve şiirin sanatlarından ola, eğerçi yalan suretinde olursa da haram olmaz. Zira ki maksat ondan bu değildir ki öyle itikad etsinler. Zira ki Resûl (sallallâhu aleyhi ve sellem)'ün önünde Arap dili üzere bu makule şiir okumuşlar.

Sekizinci Fasıl: Latife Eylemek

Ve Resûl (sallallâhu aleyhi ve sellem) latife etmekten nehy etmiştir. Velâkin az latife etmek gâh gâh helaldir, güzel hulüv olmaları şartıyla ve bu şartla ki âdet ve sanat edinmeyeler ve hakdan gayrı nesne söylemeyeler. Zira ki latife çok ruzigâr zayi kılar ve çok gülmek getirir ve çok gülmekten gönül siyah olur ve hem erkeğin vakarını ve heybetini giderir. Ve Resûl (sallallâhu aleyhi ve sellem) eyitdi: Bazı kimse vardır ki bir sözü söyler halk gülsün diye, fe-emma kendisi kendi derecesinden aşağı düşer, yer ile gök aralığından ziyade. Ve her nesne ki âdemi çok güldürür mezmûmdur ve gülmek tebessümden ziyade reva değildir. Ve Resûl (sallallâhu aleyhi ve sellem) eydür: Eğer o nesneyi ki ben bilirim siz bilseydiniz az gülerdiniz ve çok ağlardınız. (Grok)

Grok'un aktarımlarına gelince yapı bakımından başlık ve alt başlık düzenlemesi yapılmıştır. Kelime bakımından "ırlamak" aynı şekilde korunurken son aktarımda daha çok klasik kelimeler korunmuştur. Dinî terminoloji aynen korunduğu gibi anlamı değiştirecek bir eklenti veya eksilti bulunmamaktadır. Söz

dizimi/akademik üslup bakımından arkaik kalıpların olduğu gibi korunması ise aktarımın ruhuna aykırıdır. Bunları anlam sadakati olarak değerlendirilemez.

Bu çalışmada kullanılan YZ araçlarının ürettiği çıktılar tek tek karşılaştırılarak farklılıkları tespit edildikten sonra tarihî metinlerin YZ araçlarıyla günümüz Türkçesine aktarımını çok boyutlu biçimde incelemeye yönelik bir form hazırlanmıştır. YZ araçlarının rumuzlarla belirtildiği bu form, bağımsız iki alan uzmanına doldurtulmuştur. Uzmanlardan ana metinle YZ araçları tarafından aktarılan son tarihli metinleri cümle düzeyinde "yapı uyumu, anlam doğruluğu, bağlam koruma, terminolojik tutarlılık ve üslup" ölçütlerine göre puanlamaları istenmiştir. Her bir cümle için bu ölçütler 0-2 aralığında puanlanmıştır. 0 puanı "yanlış/anlam kayması", 1 puanı "kısmen doğru/eksik ya da fazla yorum", 2 puanı ise "tam doğru/anlamın korunmuş olması" şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca metinlerde görülen sorunları belirlemek amacıyla "anlam daralması, anlam genişlemesi, yanlış karşılık, kültürel veya dinî müdahale, yorum katma, terminoloji bozumu ve dilbilgisi sorunu" gibi hata türleri sınıflandırılmıştır. Metin düzeyindeki genel değerlendirmede ise "genel anlamsal başarı ve akademik kullanılabilirlik" başlıkları 0-5 ölçeğinde puanlanmıştır. Ek olarak dil uzmanlarından bu aktarımlar için uzman müdahalesi ihtiyacını "çok yüksek, yüksek, orta, düşük" düzeylerinden biriyle işaretlemeleri istenmiştir. Metindeki tüm cümlelerin ayrı ayrı puanlandığı formlardaki sonuçlar birleştirilmiş ve değerlendirmeler aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Aktarımlardaki cümle sayıları 13 ila 16 arasında değiştiği için dil uzmanlarından ana metindeki cümlelerin karşılığında verilen ifadeleri bir cümle saymaları istenmiştir:

Tablo 2. Değerlendirme Sonuçları

	Ölçütler	**YZ Araçları** (Kısaltma)						
		C	**CG**	**DS**	**G**	**P**	**CP**	**GK**
1. Cümle düzeyinde analitik değerlendirme (0-2) *0: Yanlış/anlam kayması* *1: Kısmen doğru/eksik veya fazla yorum* *2: Tam doğru*	Yapı uyumu	2	1	2	2	2	2	1
	Anlam doğruluğu	1	1	1	2	2	1	1
	Bağlamı koruma	2	2	2	2	2	2	1
	Terminolojik tutarlılık	2	1	2	1	2	2	2
	Üslup	2	2	1	1	1	1	1
2. Hata türü sınıflandırması *Var (x)*	Anlam daralması							
	Anlam genişlemesi						x	
	Yanlış karşılık			x	x			

OPEN ACCESS creative commons COPE

	Kültürel/dinî müdahale							
	Yorum katma		x	x				
	Terminoloji bozumu		x	x	x			
	Dilbilgisi sorunu		x			x		
3. Metin düzeyinde genel değerlendirme (0-5)	Genel anlamsal başarı	4	3	3	3	3	2	2
	Akademik kullanılabilirlik	4	3	2	3	3	2	1
4. Uzman müdahalesi ihtiyacı	Çok yüksek							
	Yüksek			x				x
	Orta		x		x		x	
	Düşük	x				x		

(C: Claude, CG: ChatGPT, DS: DeepSeek, G: Gemini, P: Perplexity, CP: Copilot, GK: Grok)

Değerlendirme sonuçlarının YZ araçlarını çeşitli ölçütlerle karşılaştıranların çıkarımlarıyla büyük oranda örtüştüğü görülmektedir. Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere (08.04.2026 tarihi itibariyle) Latin harfli tarihî metinleri günümüz Türkçesine aktarmada diğerlerine göre en uygun YZ aracının Claude olduğu değerlendirilmektedir. Bunun alternatifi olarak Perplexity kullanılabilir. Üçüncü bir seçenek olarak da ChatGPT tercih edilebilir. Örnek metni aktarma performansı da bu değerlendirmeyi desteklemektedir.

YZ araçları sürekli öğrenmeye/gelişmeye devam ettiklerinden aynı istem farklı zaman dilimlerinde girildiğinde birebir aynı çıktılar alınamadığı gibi istemin niteliğine göre çıktılar arasında farklılıklar da olabilmektedir. Varsa aktarımı yapılacak metnin sözlüğü YZ aracına yüklenip araçtan önce bunu öğrenmesi istendikten sonra aktarım yaparken bu sözlükteki anlamlara göre çıktı üretmesi istenirse daha tutarlı çıktıların alınması mümkündür. Yukarıda da değinildiği üzere Türkçe büyük dil modellerinin henüz öğrenme/gelişme aşamasında olması, veri setlerinin çok sınırlı olması ve genel kullanıma açılmaması bu konudaki büyük ve önemli eksiklerdendir. Yakın bir gelecekte kapsamlı Türkçe veri setleriyle eğitilecek YZ araçlarının daha tutarlı ve neredeyse hatasız aktarımlar yapabileceği öngörülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma araştırmacılar, akademisyenler ve yayıncılar için YZ araçlarının Latin harfli tarihî metin aktarımında nasıl kullanılabileceğine dair rehber niteliğindedir. Tarihî metinlerin günümüz Türkçesine aktarılmasında mevcut YZ

araçlarının güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koyması bakımından da alan yazına özgün katkıda bulunmaktadır.

YZ araçlarının yetenekleri hakkında verilen bilgiler, örnek olarak kullanılan metnin uygulamasıyla oldukça fazla oranda örtüşmektedir. Claude, uzun metin analizindeki başarısı, bağlamı ve dinî terminolojiyi koruma kapasitesi, akademik güvenilirliği ve etik yaklaşımıyla tarihî metin aktarımı için en uygun araç olarak değerlendirilmektedir. Modern okuyucuya yönelik daha serbest ve akıcı bir aktarım tercih edildiğinde ise Perplexity işlevsel bir alternatif sunmaktadır. ChatGPT, anlam sadakati ve akademik kullanılabilirlik açısından üçüncü sırada yer almaktadır.

YZ destekli aktarımlar olduğu gibi kullanılmamalı, mutlaka alan uzmanları tarafından denetlenmelidir. Tarihî metinlerin özgün dil yapısı, arkaik söz varlığı ve bağlama özgü dinî terminolojisi, makine çevirisinin sınırlarını göstermektedir. Bu nedenle insan-makine iş birliğine dayalı bir çalışma modeli, en verimli ve güvenilir aktarım yöntemi olarak önerilmektedir.

Gelecekte buna benzer çalışmalar için, tarihî Türkçe metinlere özgü kapsamlı veri setleriyle eğitilmiş Türkçe büyük dil modellerinin açık erişime sunulması akademik ve kültürel miras alanında dönüştürücü bir etki yaratacaktır. Ayrıca farklı dönem ve türlere ait metinlerin daha geniş örneklemlerle denenmesi, Cohen's Kappa gibi istatistiksel güvenilirlik analizleriyle desteklenmesi, elde edilen bulguların uluslararası karşılaştırmalar çerçevesinde değerlendirilmesi, alan yazına önemli katkılar sağlayacaktır. Kültürel mirasın geniş kitlelere ulaştırılmasında YZ teknolojilerinin bir köprü işlevi görebileceği açıktır ancak bu potansiyelin gerçek anlamda hayata geçirilebilmesi için nitelikli veri altyapısının kurulması ve uzman denetiminin sürekliliğinin sağlanması vazgeçilmez bir ön koşul olarak öne çıkmaktadır.

Son zamanlarda metin incelemelerin yapıldığı bazı lisansüstü tezlerde metnin günümüz Türkçesine aktarılmış şekline de yer verilmektedir. Bu uygulamanın benzer nitelikteki çalışmalar için standartlaştırılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.

Kültür mirasımızın eşsiz eserleri YZ araçlarıyla günümüz Türkçesine aktarıldıktan sona bunlardan uygun olan metinler için doğru istemler girilerek YZ

OPEN ACCESS creative commons COPE

araçlarından bu metinlerden öyküler türetmesi hatta romanlar, tiyatrolar yazması istenebilir.

KAYNAKÇA

Abbasi, G., Salehzadeh, S., Assemi, A., Dehghan, S. (2012). Language, translation, and culture. *International Conference on Language, Medias and Culture IPEDR*, vol.33, 83-87.

Aziz, M. (2026). "The 18 best AI platforms in 2026 – Tested & reviewed" https://www.lindy.ai/blog/ai-platforms (Erişim tarihi: 02.04.2026.)

Bolat, E. (2025). "En iyi yapay zeka hangisi? ChatGPT, Gemini, Grok, Claude, DeepSeek vs Kimi". https://shiftdelete.net/en-iyi-yapay-zeka-ai-dil-modeli (Erişim tarihi: 16.03.2026).

Gül, C. (2025). "GPT-4o, Claude 4 ve Gemini 2.5 pro karşılaştırması: 2025'in en güçlü yapay zekâ modelleri hangileri?" https://tinyurl.com/24urmf89 (Erişim tarihi: 25.02.2026).

Hare, T. (2014). Translation and the sacred: Translating scripture. In a companion to translation studies, 529-542. Wiley online library. https://doi.org/10.1002/9781118613504.ch40.

HUIT(2026). "Generative AI tool comparison". https://www.huit.harvard.edu/ai/tools (Erişim Tarihi: 21.03.2026)

Kavasoğlu, R. (2025). *Üretken yapay zekâ araçları.* İksad Yayınevi, https://tinyurl.com/2blzarry

Kayasandık, A. (2011). *Âdâb-ı makâl (metin-dil özellikleri-dizin).* Aybil Yayınları.

Ken, C. (2026). "AI dev tool power rankings & comparison". https://blog.logrocket.com/ai-dev-tool-power-rankings/ (Erişim Tarihi: 25.03.2026)

Nida, E. A. (1975). *Language structure and translation (Essays).* Stanford University Press.

Perry, C. (2025). "Best AI chatbots of 2025: Top picks and comparisons". https://undetectable.ai/blog/best-ai-chatbot/ (Erişim Tarihi: 02.03.2026)

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). *On ikinci kalkınma planı (2024-2028) Türk Dili özel ihtisas komisyonu raporu*.

İnternet kaynakları

URL-1: "Comparison of models: Intelligence, performance & price analysis". https://artificialanalysis.ai/models (Erişim Tarihi: 05.03.2026)

URL-2: "AI tools vs ai platforms what enterprises need to know before they scale". https://www.prompts.ai/tr/blog/ai-tools-vs-ai-platforms-what-enterprises-need-to-know-before-they-scale.html (Erişim Tarihi: 17.03.2026)

Yapay zekâ araçları ve bunların genel ağ adresleri

ChatGPT: https://chatgpt.com/

Claude: https://claude.ai

Copilot: https://copilot.microsoft.com/

DeepSeek: https://chat.deepseek.com/

Gemini: https://gemini.google.com/app

Grok: https://grok.com/

Preplexity: https://www.perplexity.ai/

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Destek ve Teşekkür Beyanı:	
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız

The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Statement of Support and Acknowledgment:	
Double-Blind Peer Review:	External-independent

OPEN ACCESS creative commons COPE

Tarandığımız İndeksler

SOBİAD (SOSYAL BİLİMLER ATIF DİZİNİ), EBSCO, Index Copernicus, MLA, Mendeley, Base (Bielefeld Academic Search Engine), MICROSOFT ACADEMIC, İSAM, ROAD (Directory of Open Access Scholarly Resources), ACADEMICKEYS, WIZDOM, SCITE_ , READCUBE, RESEARCH JOURNAL IMPACT FACTOR, WORLDCAT, SCIENTIFIC INDEXING SERVICES (SIS), ESJI (EURASIAN SCIENTIFIC JOURNAL INDEX), DRJI (DIRECTORY OF RESEARCH JOURNALS INDEXING), SCIENCEGATE, MIAR (INFORMATION MATRIX FOR THE ANALYSIS OF JOURNALS), SYSTEMATIC IMPACT FACTOR, SPARC INDEX, IIJIF (INTERNATIONAL INNOVATIVE JOURNAL IMPACT FACTOR), TEİ (TÜRK EĞİTİM İNDEKSİ), RESEARCH BIBLE, COSMOS IMPACT FACTOR, I2OR, ARAŞTIRMAX, SJIF (SCIENTIFIC JOURNAL IMPACT FACTOR), CITEFACTOR, İDEALONLİNE, ROOTINDEXING, SCILIT, SAJI, ISI, RESEARCHGATE

İLETİŞİME GEÇ

kesitakademi@gmail.com

Hasan KIZILDAĞ
+905433343869

E-Mail Aboneliği

E-Bülten'e abone olarak güncel haberlerin mailinize gelmesini sağlayabilirsiniz.

E-Mail Adresiniz... »

MENÜ

Anasayfa
Hakkımızda
Haberler
İletişim